

Ekko fra Bantam

Af

Nils Hartmann

Nils Hartmann udgav i 1982-83 de to børne- og ungdomsbøger »Rejsen til Bantam« og »Tusind dage hjemmefra«, som har hentet deres historiske ramme fra »Dagbog fra en Ostindiefart 1672-75« af J.P. Cortemünde. (Søhistoriske Skrifter V. Ved Henning Henningsen. Udgivet af Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1953).

I 1986 rejste Nils Hartmann med det indonesiske fragtskib »Mataram« til Java for at besøge Old Banten, hvortil de danske Ostindiefarere sejlede for at handle i 1600-tallet. Hvad var der tilbage af det, som forfatteren ud fra Cortemündes beskrivelser havde prøvet at give et billede af i sine to børnebøger?

Det viste sig, at Cortemündes dagbog var et fantastisk kildemateriale til et besøg i Old Banten i dag. De gamle kortskitser kan stadig bruges, og oplysningerne i dagbogen vakte begejstring hos de lokale museumsfolk og hos sultanens efterkommere.

Nils Hartmann giver i artiklen sin meget personlige oplevelse af gensynet med Old Banten og konstaterer, at der takket være Cortemündes dagbog er meget, der kan give en dansker en følelse af forbindelse til stedet.

En farlig rejse ...

Efter 35 døgns skibsrejse med start i Uddevalla i Sverige er jeg med det indonesiske fragtskib »Mataram« nået til Jakarta i Indonesien. Jeg undersøger mulighederne for at komme videre til den lille havneby Banten på nordvest Java, men får at vide, at der skal særlig tilladelse til at besøge området Old Banten, som jeg er specielt interesseret i. Efter et par dages kamp med det indonesiske bureaukrati lykkes det med hjælp fra UNICEF, FN's børnefond, som jeg skal arbejde for i Indonesien, at fremskaffe en introduktionsskrivelse til guvernøren i Serang. Og ikke nok med det, gode venner fra UNICEF-kontoret skaffer også min ledsager, fotografen Finn Brasen, og mig kørelighed og fortæller os, at vi vil blive mødt af en kontakt, som vi sikkert vil få glæde af.

En tidlig morgen forlader vi Jakarta. Trafikken er tæt, nær-

mest kaotisk, og det tager tid, før vi har lagt den enorme storby bag os. Men endelig er vi uden for millionbyen. I begyndelsen er landskabet fladt, rismark efter rismark så langt øjet rækker, kun afbrudt af små, fattige landsbyer. På markerne arbejder mennesker og bøfler side om side. Hist og her står kvinder og vasker tøj i vandingskanalerne, og fodgængere og cyklister zigzag'er ud og ind mellem biler og overlæssede kærre. Vor chauffør kører stærkt, dytter næsten hele tiden og overhaler groft uforsvarligt. Somme tider er han så langt ude i rabatten eller så tæt på en modkørende bil, at jeg lukker øjnene og tænker: »Nu går det galt!« Som et kapløb mod Banten føles det, og inde i hovedet på mig blandes tanker om den farlige biltur med de farer, som 1600-tallets Ostindiefarere udsatte sig for, da de sejlede den mange måneder lange rejse fra Europa til Bantam.

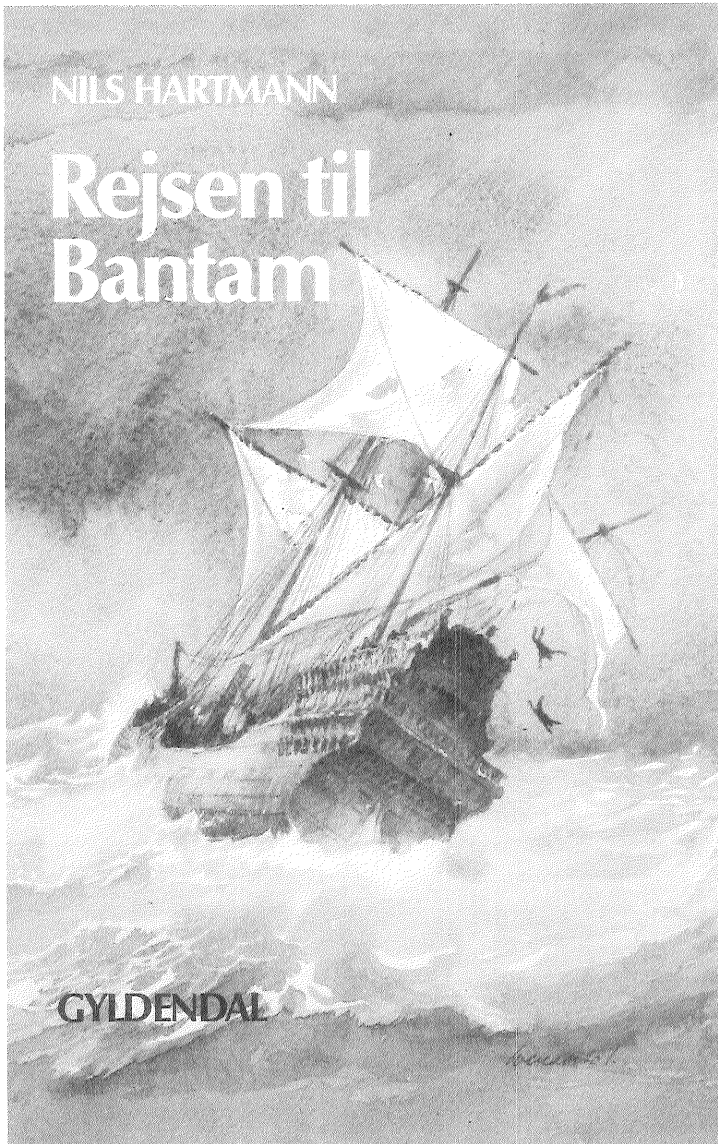
Bantam. Banten. Måske er det her på sin plads at fortælle lidt om, hvorfor jeg først har brugt over en måned på en skibsrejse og nu efter en del besvær er på vej mod mit fjerne bestemmelsessted, Old Banten. Jeg er nødt til at gå lidt baglæns...

Cortemündes dagbog

I 1978 kom jeg ved et tilfælde i besiddelse af »Dagbog fra en Ostindiefart 1672-75« af J.P. Cortemünde ved Henning Henningsen. Det var en bog, der i de følgende fem år kom til at optage mig meget, og som fik til resultat, at jeg skrev to børne- og ungdomsbøger: »Rejsen til Bantam« og »Tusind dage hjemmefra«, der begge er udgivet af Gyldendals Forlag.

Dagbogen giver et godt indtryk af søfolkenes hårde liv på et handelsskib i 1600-tallet, af rejsens uhyggelige farer, og skibslægen J.P. Cortemünde skildrer indgående de umenneskelige straffe, som var en del af reglerne om bord på skibet »Oldenborg«. Nød og sygdom på grund af fordærvet mad og vand, skørbug og elendighed hørte også med til mandskabets kår. Det var ikke et togt for blødsødne folk med sarte nerver.

Det, der især optog mig, var imidlertid, at stadskirurgen Gre-

Omslagsillustration af Svend Otto S. til børnebogen »Rejsen til Bantam«. *Cover illustration by Svend Otto S. for the children's book »Rejsen til Bantam« (The Voyage to Bantam).*

gorius Smidt i Helsingør sendte sin 11-årige søn Jørgen med på dette dødsensfarlige eventyr blandt rå og barske søfolk. Hvordan kunne et forældrepar finde på at sende deres søn af sted på en rejse, som der var stor sandsynlighed for, at han ikke ville vende tilbage fra? Hvilke tanker gjorde drengen sig på den farfulde, men også meget oplevelsesrige tur?

»Oldenburg« var på mange måder uheldig med sin rejse. På grund af vejrforhold og havari blev turen meget lang, og af de 154 mand, der drog ud i 1672, var det kun 25, der var med, da skibet i august 1675 vendte tilbage til København. Blandt dem, der overlevede, var drengen Jørgen.

Et af de vigtigste kongeriger i Ostindien på den tid, som Cortemünde skildrer i dagbogen, var Bantam. Her herskede sultan Abu'l-Fath enevældigt. Hans rige omfattede den vestlige del af Java, Østsumatra og den sydlige del af Borneo (Kalimantan) - et rige, som da »Oldenburg« ankom, endnu ikke var bukket under for hollændernes overmagt. Det betød bl.a., at sultanen var interesseret i at drage så mange fremmede nationer til som muligt for gennem handel og oprettelse af loger og faktorier at holde hollænderne på afstand. På den baggrund blev danskerne godt modtaget i Bantam, der i 1600-tallets midte havde udviklet sig til et vigtigt centrum for handelen med peber, sukker, bomuld, ædle træsorter og krydderier. Gennem breve kom sultan Abu'l-Fath i forbindelse med den danske konge Christian V, som bl.a. sendte krudt, våben og tovværk til Bantam til brug i forsvaret mod hollænderne.

I 1680 blev sultanen tvunget til at nedlægge sin regering, og hans søn sultan Hadji overtog magten. Den gamle sultan forsøgte ganske vist ved danskernes og englændernes hjælp at genvinde magten, men sønnen tilkaldte hollænderne fra Batavia, og da de dukkede op med 50.000 mand, var slaget på forhånd tabt. Fra 1684 fik hollænderne monopol på peberhandelen i Bantam, de umuliggjorde danskernes handel, og med sultan Hadji døde det sidste uafhængige kongerige i Ostindien.

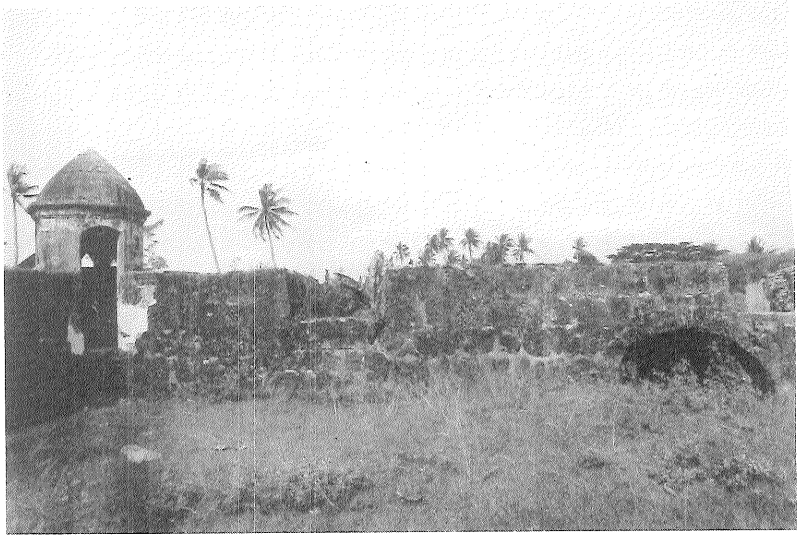
Old Banten

Det er det Bantam, som danskerne blev tvunget til at forlade i slutningen af 1600-tallet, jeg gerne vil se. Hvad er der tilbage af alt det, som jeg ud fra Cortemündes beskrivelser selv har prøvet at give et billede af i bogen »Tusind dage hjemmefra«?

Vi nærmer os Serang. Trafikken bliver meget tættere, og pludselig standser vi foran et lille hus bygget af soltørrede mursten. Her bliver vi modtaget af Halid Sodri, en høj slank mand med levende øjne. Han er forberedt på vores ankomst og går straks i gang med at læse den introduktionsskrivelse, som jeg har medbragt fra Jakarta. Sammen med vor chauffør gransker han den nøje. Vi må skynde os af sted til guvernørens kontor og til politidirektøren, hvis vi skal nå at få tilladelse til at besøge Old Banten inden weekenden, forklarer de. Endnu en tur gennem bureaukratiet, denne gang med masser af cola og snak med folk, der interesseret stiller spørgsmål om, hvad det er, der har fået to danskere til at ville bruge nogle dage i et øde ruinområde. »Danskerne kender vi kun fra badminton og fodbold«, siger de. »Har de virkelig været i Bantam i 1600-tallet. Det har vi aldrig hørt«. Nysgerrigt blader de i Cortemündes dagbog, som jeg har medbragt, gransker billedmaterialet fra Bantam og spørger og spørger.

Da solen går ned, har vi ikke blot fået de fornødne tilladelser, vi er også blevet inviteret til i de kommende dage at bo hos Halid Sodri, som viser sig at være 14. generation i lige linie efter sultan Abu'l-Fath, den sultan, som Cortemünde mødte i 1673, da han besøgte Bantam.

Tidligt næste morgen starter vi. Halid Sodri synes, at vi skal komme standsmæssigt til Old Banten, så han har på vor regning lejet en Morgan-veteranbil med chauffør. Uden tvivl det dyreste transportmiddel, som kan opdrives i hele Serang-distriktet! Først kører vi til Tasikardi, en stor kunstig sø, som leverede vand til sultanens palads og til overrisling af områdets rismarker. Her findes stadig rester af nogle små øer, som blev anlagt,

Nær kysten i Old Banten ligger de overgroede ruiner af det hollandske Speelwijck-fort. Foto: Finn Brasen. *The overgrown ruins of the Dutch Speelwijck fort located near the coast in Old Banten. Photo: Finn Brasen.*

for at sultanen og hans hof kunne komme og rekreere sig. Arkæologen Zubir fortæller, at øerne efter gamle islamiske skrifter var prydet med udskårne træfigurer, og at der var anlagt blomsterhaver, som sikrede, at der altid stod blomster i flor i sultanens yndlingsfarver. Vi ser også stumper af de rør, som gik direkte til sultanens store badeanstalt.

Midt på formiddagen når vi frem til den centrale del af Old Banten. Og svarer det så til mine forestillinger? Jeg går ind mellem nogle ruiner, der er overgroet af græs og ukrudt, indsnuser duftene, springer op på en mur og ser mig omkring, vil i kontakt med selve stedet, møde historien.

Her er usædvanlig smukt. Det hjælper ikke, at jeg har været i mange u-lande tidligere. Det her er anderledes. Eksotisk. Præ-

cis som på film, men blot fuldstændig virkeligt. Jeg kan selv gå på de gamle bastioner, krybe gennem fangekældrene, kigge ind ad smuldrede døre og vinduer til det, jeg får forklaret har været »det gamle Bantam«.

Der er én ting, der straks slår mig, da jeg sammenligner med indholdet i Cortemündes beskrivelse af området »Kort underretning om Bantams styrelse, om byen og dens indbyggere«, og med kortskitsen i dagbogen, og det er, at alting stadig ligger, som det gjorde i 1600-tallet. Dér er floden Tji Pandan, dér kinese-kvarteret med templet, dér moskeen og dér markedspladserne. Den eneste væsentlige forskel - bortset fra at sultanens palads ligger i ruiner - er, at landet på grund af jordskælv og vulkanudbrud har hævet sig, så kystlinien til Bantan-bugten nu

Ved Tji Panden flodens udløb i Banten Bugt er der i dag en lille havn, hvor der ligger tæt med praver og fiskerbåde. Foto: Finn Brasen. *By the mouth of the Tji Panden river in Banten Bay there is today a little harbour packed with praws and fishing boats. Photo: Finn Brasen.*

er mere end én kilometer fra det sted, hvor muren med bastionerne og det senere Speelwijck fort (bygget 1682) er placeret.

Og så er her fattigere, end jeg havde forestillet mig.

Ved Tji Pandan flodens østlige udløb i Banten-bugt er der i dag en lille havn, hvor der ligger tæt med praver. Havn er måske så meget sagt, en stinkende mudderrende, som tidevandet netop nu har tømt for vand. Midt i dyndet er der en smal rende, hvor de mindste både - de fleste af dem udliggerkanoer - kan sejle. De store står solidt fast i mudderet med deres tunge laster af tømmer fra Sumatras skove og bliver først løftet op, når vandet igen strømmer op i floden.

Langs floden ligger rækker af træhuse, hvoraf de fleste er meget forfaldne, men også mange bambushytter, som bebos af fattige fiskerfamilier. Og overalt vrimler det med vinkende, smilende og råbende børn - mange af dem fejl- eller underernærede.

I sultanens palads

Efter forgæves at have ledt efter murrester på området, hvor der i følge kortskitsen skulle være basar - i dag er der fiskemarked - fortsætter vi til Mesjid Agung Banten, den store moské. Her turde Cortemünde i sin tid ikke gå ind, og jeg finder stedet i dagbogen, hvor han begrundet hvorfor, og læser det op for vore værter, som undrende hører efter min oversættelse:

Ikke langt fra slottet står den prægtigste og største pagode eller afgudstempel. Af sådanne er der adskillige i Bantam; alle er bygget i tyrkisk stil og er meget anselige. Monsr. Kruse, jeg og nogle andre ville engang gå ind i en af disse for at tage den i øjesyn, fordi vi så, at der sad nogle unge fyre derinde, der indbyrdes uddelte ørefigner, som faldt af under kortspillet. Disse skælmer vinkede smilende til os, at vi skulle komme ind, og greb efter deres kris. Men nogle forbipasserende hollændere kaldte os tilbage med en alvorlig advarsel om at undlade dette, fordi vi ellers straks ville være dødsens eller blive sultanens fanger, og hvis han af hensyn til os endelig tilgav os, måtte pagoden rives ned, og der

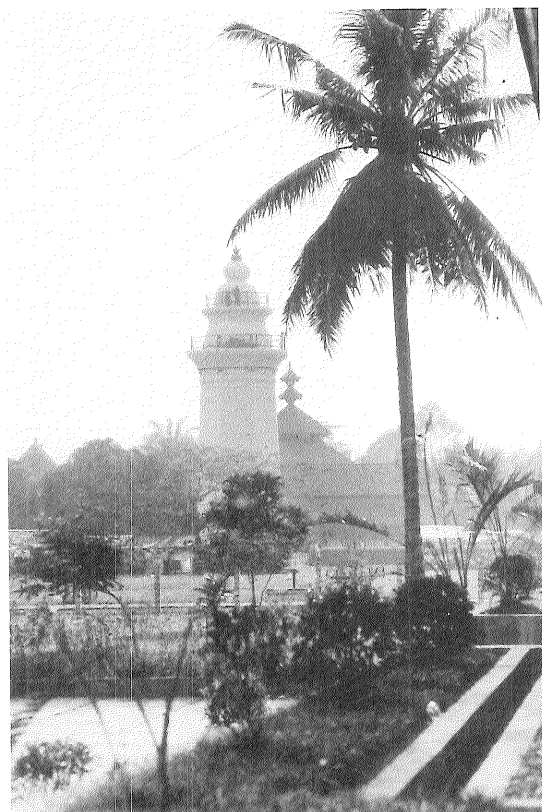
Omkring ruinerne af sultanens palads ligger resterne af de gravede kanaler, som gjorde det muligt at sejle fra Bantam-bugten og ind til paladset. I dag er kanalerne stinkende render, omgivet af fattige bambushytter. Foto: Finn Brasen.

Around the ruins of the Sultan's palace lie the remains of the canals which were dug to make it possible to sail from Bantam Bay right into the palace. Today the canals are stinking gutters surrounded by wretched bamboo huts. Photo: Finn Brasen.

måtte aldrig mere bygges på dette sted, fordi det var blevet forurennet ved at de kristne havde betrådt det. Oh, hvilken blindhed! Da vi så meget klo-gere gik bort, opløftede de onskabsfulde javanere et stort skrig.

I dag er der ingen onskabsfulde javanere, men et par smilende indonesere, som højlydt morer sig over beskrivelsen og spørgefuldt spørger, om vi tør følge dem op i toppen af minaretten, der ligger ved siden af den smukke moské fra 1566.

Fra minaretens top er der en storslået udsigt. Mod nord Bantem-bugten med de mange små øer. Det var på reden herude, at de mange skibe kastede anker og lossede og lastede deres varer. Mod syd bjerget Gunung Karang, som også i dag næsten skjuler

Mesjid Agung Banten, den store moské, som blev færdigbygget omkring år 1600, og som Cortemünde omtaler i dagbogen. Foto: Finn Brasen. *Mesjid Agung Banten, the great mosque which was completed in about 1600 and which is mentioned by Cortemünde in his diary. Photo: Finn Brasen.*

sig i en blå dis. Under os moskékomplekset, kirkegårdene, hvor de mange sultaner og deres familier ligger begravet, ruinerne af sultanens palads, det nyopførte museum og markedspladsen med boder og telte.

»Synd, at I ikke kom for en måned siden« siger Zubir »så kunne I have fulgt udgravningerne oppe ved sultanens badeværelse. Arbejdet ligger stille de næste tre uger på grund af ferie«

» Pas på hovedet«! lyder en stemme.

I bælgravende mørke kravler vi ned ad minaretens trappe, der er så smal, at man dårligt kan klemme kroppen igennem.

På kirkegården bliver vi ført rundt af hr. Obai, der er arkæolog og næstkommanderende på områdets lille museum. Han viser os gravene og fortæller om de forskellige sultaner, mens vi langsomt bevæger os nord om moskeen og når frem til den to meter høje og næsten fire meter tykke mur, som omgiver ruinerne af Surosowan-paladset, sultanens palads, nedrevet af hollænderne i 1832, da de afsatte den sidste sultan.

Da vi er kommet om på den anden side af muren, står vi foran en kæmpemæssig murstenstrappe, som netop er afdækket.

»Vi ved ikke, om denne trappe har været hovedindgangen til slottet, måske i forbindelse med en anløbsplads, hvor prawerne lagde til, for stedet er ikke markeret på nogle af de gamle kort«, forklarer Obai. »Der er også teorier om, at det kan have været trappen op til en moské. En ting er vi dog sikre på, og det er, at de gamle hollandske kort ikke er korrekte. Gamle håndskrifter, som er fundet i moskeen, fortæller, at paladset eller kedaton pakuwan, som det kaldes, blev påbegyndt af sultan Maulana Hasanuddin (1552-1570). Men nøjagtig hvor stort det første palads var, og hvor meget hver enkelt af de følgende sultaner har ombygget og tilføjet, ved vi ikke«.

I eftermiddagsdisen går vi ad små nedtrådte stier ind over det kæmpemæssige paladsområde, hvor rester af koralsten og mursten titter frem mellem græsset. Ved den østlige mur gør vi holdt ved en bred overgroet grøft. Obai fortsætter med at fortælle:

»På museet har vi en kopi af et hollandsk kort, der viser, at hele paladsområdet var omgivet af kunstigt gravede kanaler,

som gjorde det muligt at sejle fra havet og ind til slottet, men vi har kun fundet rester af kanalerne mod syd og mod vest. Kunne man også sejle nord om? Og har dette her været en kanal? Vi ved det endnu ikke«.

Mens Obai peger ned mod det, der ligner en stor grøft, roder jeg i min taske og finder Cortemündes dagbog frem. Endnu en gang må jeg forklare og oversætte. Ikke mindst tegningerne bliver studeret nøje, og da jeg når frem til tegningen, der viser danskernes modtagelse hos sultan Abu'l-Fath i hans palads, ændrer den almindelige interesse sig til noget, der ligner begejstring.

»Tænk sig, at I skal komme og vise os, hvordan paladset har set ud«.

Før solen går ned bag palmetoppene, når vi under heftig diskussion af Cortemündes oplysninger rundt gennem hele ruinområdet. Ser rester af en lille moské, af sultanens badeværelse og af noget, der må have været en prægtig sal. Men de fleste steder må Obai med beklagelse sige, at han ikke ved, hvad det er, der gemmer sig i jorden.

»Det er et stort problem for os, at vi praktisk talt ikke kender til områdets historie før 1830. En af årsagerne er, at hollænderne har taget eller ødelagt, hvad der var af kildemateriale. Men i løbet af de næste 15-20 år håber jeg, at vi har fået uddannet folk, som kan gå systematisk til værks i udgravningerne, så vi på den måde kan få et bedre billede af Surosowan Palace. En oversættelse af Cortemündes dagbog vil være os til stor hjælp. Ja, blot en fotokopi med nogle stikord...«

Cortemünde! Cortemünde!

Solen er gået ned. Det er 2.dagen for vort besøg i Banten, og vi sidder foran det lille hus hos Halid Sodri og slapper af efter endnu en anstrengende dag. Cikadernes sang fylder luften. Ingen siger noget, men Bantam-virkeligheden, oplevelserne i Old Banten og den store interesse for Cortemündes dagbog fylder

mit hoved og gør mig glad. Det har været en positiv oplevelse at besøge området, og jeg er lige ved at glemme, at jeg er i det moderne Indonesien, så meget har historien optaget mig.

»Når jeg tænker på, hvor mange generationer min familie har levet her« siger Halid Sodri pludselig og bringer mig tilbage til virkeligheden, »så føler jeg, at stedets sjæl og min sjæl er smeltet sammen«.

Jeg forstår ikke helt, hvad han mener, men han fortsætter med at fortælle om sin familie, om Abu'l-Faths fald, fordi hans søn tog magten ved hollændernes hjælp. Vi diskuterer kolonitiden og dens betydning for Indonesien i dag. Ville Banten have eksisteret som kongedømme i dag, hvis hollænderne ikke var kommet?

»Ville jeg have været sultan«? spørger han og ser alvorligt på mig.

Det spørgsmål tør jeg ikke svare på, men han fortsætter:

»Vi må søge tilbage til historien, hvis vi vil vide noget mere om os selv. Må jeg se din bog... Din store, gule bog«?

Jeg henter Cortemündes dagbog og giver ham den. Snart kommer flere til, og de lægger bogen ved siden af lampen, mens de sætter sig i en kreds udenom. Først ser de på alle billederne. Stiller spørgsmål til billedteksterne, peger og diskuterer. Så beder Halid Sodri mig om at finde de afsnit, der fortæller om Java og om Old Banten.

Igen må jeg oversætte, mens de undrende lytter til Cortemündes beretninger om regeringen på Java, om Bantams styrelse og om indbyggerne i byen Bantam. Da jeg når til afsnittet om de javanske kvinder og piger, er jeg ved at være træt, men de vil blive ved, synes at Cortemünde er fantastisk, og vil ikke lade mig stoppe.

»Åh, den Cortemünde« siger Halid Sodri, »hvor ville jeg give meget for at have ham her i dag ... han er den bedste gave, jeg har fået i lange tider«.

Nattemørket slutter sig tæt om os, og samtalen fortsætter

nogle timer endnu. Før vi går til ro, forærer jeg mit eksemplar af Cortemündes dagbog til Halid Sodri, mens jeg tænker på, hvordan et stykke Danmarkshistorie med ét er blevet betydningsfuldt for en lille gruppe indonesere - nøjagtig som det blev det for mig, da jeg fik fat i bogen.

Farvel Bantam

Den følgende morgen har Halid Sodri det som en fisk i vandet. Han har været tidligt oppe og allerede fået kopieret fem eksemplarer af afsnittet i Cortemündes dagbog, som handler om Bantam. De er til museumsfolkene og til hans familie, siger han stolt og fortsætter engageret med at fortælle om de ting, som familien stadig har bevaret fra sultan Abu'l-Faths tid. En kris (dolk) af ægte guld, smykker, kinesisk porcelæn og gamle sølv mønter.

Luften er meget varm og tung af fugtighed, da vi senere på dagen tager tilbage til Old Banten sammen med Halid Sodri. Vi sejler ud på Banten-bugten med en fisker i hans lille udliggerkano. Landskabet rundt om bugten er smukt med palmer og træer langs den flade kyst, bagved bliver det mere kuperet, og inde bag Old Banten »viser dette skrækkeligt høje, til skyerne rækkende bjerg sig, altid i blå farve, på grund af den 12 miles afstand«. (Cortemündes beskrivelser af Gunung Karang).

Vi går i land på en af de mange fugleøer, ser traner og flamingoer, og sejler til stedet, hvor vi mener, at Oldenborg efter Cortemündes beskrivelse ankrede op. I dag er her ikke dybere, end at vi kan nå bunden med åren. Jeg sidder og stirrer ind mod byen. Den gamle bastionsmur er helt skjult af træer og buske, men jeg kan skimte det kinesiske tempel ved Tja Pandangs vestlige udløb, og midt i det hele knejser den gamle minaret som et vartegn over Old Banten.

Et øjeblik kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvordan Cortemünde, Jørgen Smidt og alle de andre danskere har følt det, da de den 23. april 1673 »om eftermiddagen ankom lykkeligt for Bantam, den store sultanske residens og handelsby, be-

liggende på Java majors verdensberømte kyst og anmeldte deres ankomst med 9 svære kanoner «.

De har uden tvivl været fascinerede og forundrede, som jeg også er det.

Vi sejler tilbage til den mudrede og stinkende havn. Rejsen til Bantam er ved at være slut.

En rejse er aldrig bare en rejse i rummet, siger Lévi-Strauss. Aldrig bare en forflyttelse fra et geografisk sted til et andet. Det er også en rejse i tiden.

Hvornår var det så bedst at komme til Bantam i 1673 eller i 1986?

Ville jeg have foretrukket at møde et Bantam med sultan, menneskemylder og europæiske handelsskibe på reden?

Både ja og nej.

Inderst inde tror jeg, at jeg er tilfreds med at have haft mulighed for at konstatere, at der stadig - takket være Cortemünde - er meget, der kan give én en følelse af forbindelse til stedet. Noget som gør mig til et led i en kæde.

Old Banten bærer sin eksotiske skønhed i sig selv, uafhængig af historien. Og alligevel føler jeg, at jeg vender tilbage rig på oplevelser, der i mere end én forstand har rummet noget tidløst, eller måske snarere har bragt orden og sammenhæng i mit Bantam-univers.

An Echo from Bantam

Summary

In 1982-83 Nils Hartmann published two books for children and adolescents entitled »Rejsen til Bantam« (The Voyage to Bantam) and »Tusind dage hjemmefra« (A Thousand Days Away From Home). The historical background for these books has been found in J.P. Cortemünde's »Dagbog fra en Ostindiefart

1672-75« (Diary from a Trip to the East Indies 1672-75), ed. Henning Henningsen, *Søhistoriske Skrifter* (Maritime Historical Papers) Vol.V, published by the Danish Maritime Museum in 1953.

In 1986 Nils Hartmann sailed to Java on the Indonesian freighter »Mataram« in order to visit Old Banten, where the Danish East Indiamen used to call to trade in the 17th century. What was left of all the things which the author, on the basis of Cortemünde's description, had tried to give an impression of in his two children's books?

It transpired that Cortemünde's diary was a fantastic source of useful information for a visit to Old Banten today. The old sketch maps can still be used, and the information in the diary gave rise to great enthusiasm on the part of local museum officials and the descendant of the Sultan.

In his article Nils Hartmann tells of his very personal feelings of »revisiting« Old Banten, and he affirms that thanks to Cortemünde's diary there is much to make a Dane feel tied to the place.